

סנהדרין עט

שווערד

1. רש"י סנהדרין דף עט/א

אי נמי פלגא ופלגא - למה לי קרא למפטריה הא כיון דמצי למימר לנכרים קא מתכוויןא אית לך למפטריה משום דספק נפשות להקל מוהצילו העדה (יומא פד, ב):

2. תוספות בבא בתרא דף נ/ב

וספק נפשות להקל - פ"י בקונטרס משום דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה ואין נראה דבלאו הכי נמי לא קטלי מספיקא דאיפלו ממונא לא מפקינן מספיקא:

3. רש"י סנהדרין דף עט/א

לא צריכא וכו' - ואשמעינן קרא דפטור משום דהוה ליה נכרי קבוע ביניהם, וילפינן מהאי קרא דכל קבוע לא פחות מלהיות נדון כמחצה על מחצה והוי ספק נפשות להקל, ומהכא נפקא לן בכל דוכתי דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, והא ליכא למילף מיניה כרובא דמי, דהא מהיכא תיתי לן, דילמא האי דפטור ליה להאי משום דספק נפשות להקל, ולא משום דחשבינן ליה כרובא, אבל מחצה על מחצה ילפינן מיניה דאי לאו כמחצה על מחצה דמי לא הוה ליה ספק נפשות להקל ואמאי פטור הא רובא דישראל נינהו ורבנן אית להו נתכוון לזה והרג את זה חייב:

4. מרגליות הים [ו]

ובחמו"ח הביא הקשה הר"ש ז"ל היכי מוכח מהכא האי דינא דילמא דוקא בדיני נפשות אמר רחמנא הכי להקל כדכתיב הצילו העדה אבל בעלמא לא...

5. חדושי הר"ן על סנהדרין דף עט ע/א

ורבנן אמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגו. הא מפרש ואזיל לא אצטריך לן קרא אלא לתשעה ישראל וכותי אחד ביניהן לאשמועינן דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וא"כ בכל דוכתא דאמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי מהכא שמעינן ליה והכי איתא בהדיא בכתובות פ"ק דאמרינן התם ומדאורייתא מנלן אמר קרא וארב לו וקם עליו דמוקי ליה רבנן פרט לזורק אבן לגו, ואיכא למידק לר' שמעון דמוקי ליה האי קרא עד שיתכווין לו דנתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ואפילו אמר לחד מינייהו עד שיאמר לפלוני אני מתכוון א"כ מנא האי דינא דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ואיכא למימר דר' שמעון לית ליה מדאורייתא דינא דקבוע אלא מדרבנן דהתם בכתובות ד"ד שילינן מדאורייתא מנלן לא משכחת ליה אלא מוארב לו וקם עליו אליבא דרבנן ואלו ה"ל לר' שמעון קרא אחרנא הוה מייתי ליה תלמודא, ולענין פסק הלכה קי"ל כרבנן דנתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב כל היכא דאיכא התראה דיחיד ורבים הלכה כרבים דפליגי עליה דר' שמעון ועוד דבעלמא אית לן דקבוע מדאורייתא ולר' שמעון לא משכחת לה קבוע מדאורייתא וכדכתיבנא, והתמה מהרמב"ם ז"ל שפסק דנתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור כר' שמעון ולא מחזור וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל בפ"ד מה' רוצח:

6. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ד הלכה א

המתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממימתת בית דין ומן התשלומין ומן הגלות, לפי שאין ערי מקלט קולטות אותו כמו שיתבאר, לפיכך הזורק אבן לתוך עדה מישראל והרג אחד מהן פטור ממימתת בית דין. השגת הראב"ד: המתכוון להרוג את זה והרג את זה פטור ממימתת ב"ד. א"א כר"ש הוא זה ואין הלכה כרבי שמעון

7. שו"ת רדב"ז חלק ה סימן ריג

(אלף תקע"ז) שאלת ממני אודיעך דעתי על מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות רוצח ושמירת נפש המתכוון להרוג את זה והרג לזה פטור ממימתת ב"ד והוי פלוגתא דרבנן ור' שמעון במתניתין פרק אלו הן הנשרפין והיכי שביק רבנן דרבים נינהו ופסק כר' שמעון וגם בפירוש המשניות כתב והלכה כר' שמעון ולא כתב טעם: תשובה כבר השיגו הראב"ד ז"ל על זה וגם אחרים אבל מ"מ נ"ל דיפה כיון הרב ז"ל לפסוק כרבי שמעון מכמה טעמי חדא מדבעי תלמודא עלה דהך מתניתין פשיטא קאי ראובן ושמעון ואמר אנא לראובן קא מכויןא לשמעון לא קא מכויןא היינו פלוגתייהו כלומר דרבנן ור' שמעון. אמר לחד מינייהו מאי א"נ כסבור שהוא ראובן ונמצא שמעון מאי ת"ש דתניא ר' שמעון אומר עד שיאמר לפלוני אני מכוין ולרבנן לא נפקא מינה מידי וכיון דבעי סתם תלמודא אליבא דר' שמעון משמע דהכי הלכתא. ותו מדשיילינן מאי טעמיה דר' שמעון ואמרינן דאמר קרא וארב לו וקם עליו עד שיתכוון לו והכי משמע פשטיה דקרא ואע"ג דמתרצינן נמי אליבא דרבנן דאמרי דבי ר' ינאי פרט לזורק אבן לגאון מ"מ פשטיה דקרא כר' שמעון

אתי. ותו מדאמר רבא האי תנא דבי חזקיה מפקא מדרבני ומפקא מדרבנן דתנא דבי חזקיה מכה אדם ומכה בהמה מה /מכה/ בהמה לא חלקת בה בין שוגג למזיד בין מתכוין לשאינו מתכוין בין דרך עלייהו לדרך ירידה. אף מכה אדם לא תחלוק בו וכולי ומסיק למלתיה ואי בר קטלא הוא מאי איצטריך למפטריה ממון אלא ש"מ לאו בר קטלא הוא ולא בר ממונא ובהכי סלקא סוגיין ולא אשכחנא מאן דפליג עליה דרבא הכא. והאי ברייתא דחזקיה הלכתא היא ומייתנין מינה בכולי תלמודא וכיון דמפקא מדרבנן משמע דלית הלכתא כותייהו. ורבא נמי דקאמר דברייתא מפקא מדרבנן משמע דלא ס"ל כוותייהו. ותו כיון דהוי פלוגתא בנפשות אית לן למיזל בתר המיקל כדאשכחן דהקילה תורה כמה קולות וקרא כתיב ושפטו העדה והצילו העדה. ולא שאני סומך על כלל זה אלא לצניפין /לסניפין/ לפסקו של הרב ז"ל דשבק רבים ופסק כיחיד ויפה כיון ז"ל וכן פסק המאירי ז"ל:

8. יד רמה על סנהדרין דף עט/ב

ואם תשאל לתנא דבי חזקיה האי ונתת נפש תחת נפש מאי עביד ליה, מוקי ליה להאי אם אסון יהיה דין אסון, כלומר ואם נתכוונו לאשה עצמה ומתה ונתת נפש כדאיתא בכתובות בפרק אלו נערות (לה.).

9. ספר תורת חיים על סנהדרין דף עט/ב

רוצה שנתערב באחרים וכו'. ואם תאמר אמאי נקט רוצח הוה ליה למיתני סתמא כל חייבי מיתות שנתערבו באחרים כולן פטורין כדקתני סיפא כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה וכו' ויש לומר דמשום דר' יהודה דאמר כונסין אותן לכיפה נקט רוצח דעונש כיפה ליתא אלא ברוצח כדתנן לקמן ההורג נפש שלא בעדים מכניסין אותו לכיפה וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות רוצח ואין עושיין דבר זה לשארי חייבי מיתות בית דין אלא אם נתחייב במיתה ממיתין אותו ואם אינו חייב מיתה פטורין אותו שאע"פ שיש עונות חמורין משפיכות דמים אין בהן השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים אפילו עכו"ם וכו'.

10. מרגליות הים

ה. כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין בקלה. יעוין שו"ת צור יעקב סי' קס"ה שהביא קושיא הרי לעיל מ"ה ב אמר שמואל נקטעה יד העדים פטורה דבעינן יד העדים תהיה בו בראשונה וא"כ חייבי מיתות שנתערבו ואין העדים מכירים אותו הרי אי אפשר לקיים יד העדים תהיה בו בראשונה אלא בדרך רחוקה שאותם העדים הם שהעידו על כולם כו' ועמש"כ שם ולקי' פי ע"ב אות יוד.

11. ערוך לנר על סנהדרין דף עט/ב

הא דמפרש ר"ש טעמא לענין חומרא דשריפה מסקילה ולא ג"כ לענין חומרא דחנק מהרג י"ל דלפי המבואר לעיל (ד"ג) טעמא דרבנן דסקילה חמורה משריפה מדנתנה למגדף ועע"ז שהם פושטים ידם בעיקר וטעמא דר"ש אף דפושט ידו בעיקר עדיף מ"מ ע"כ גלי קרא דשרפה חמורה מדהוציא הכתוב ארוסה ב"כ מכלל ארוסה בת ישראל אבל לרבנן אין זה ראייה דסברי דנשואה יצאה לשריפה ולא ארוסה וטעמא דרבנן דסייף חמור מחנק מדניתן לאנשי עיה"נ שהם עע"ז וטעמא דר"ש דסבר חנק חמור מדסבר דמדיחי עיה"נ בחנק וכח המדיח עדיף מכח הנידח אבל לרבנן אין זה ראייה דסברי מדיחי עיה"נ בסקילה ולא בחנק ולכן דוקא לענין חומרא דשריפה מסקילה הוצרך ר"ש לפרש טעמי' כיון דטעמא דרבנן טעמא דמסתבר הוא וע"כ גם ר"ש ס"ל רק דלדידי' ע"כ מוכח מב"כ נגד סברא זו לכן קאמר ראיתו מב"כ ורבנן דלא ס"ל כוותי' בב"כ לא הוצרכו להשיב על טעמא דר"ש אלא אמרו טעמם הפשוט אבל לענין חנק והרג דלא יש יתרון לטעם ר"ש וטעם דרבנן זה על זה אלא כל אחד לטעמי' אזיל לפי מה דסבר במדיחי עיה"נ לא הוצרך ר"ש לפרש טעמי' וגם רבנן לא להשיב עליו:

12. יד רמה על סנהדרין דף עט/ב

רבנן סברי אין גומרין דינו של אדם אלא בפניו, וכיון דלא אפשר למקטליה להאי דלא איגמר דיניה דהא לא ידעינן הי ניהו כי היכי דליגמריה לדיניה באפיה, הנך נמי פטורין, דכולהו ספיקי ההוא דלא נגמר דינו נינהו, וכי תימא וליהדר ליגמריה לדיניה דכל חד מיניהו באפיה ממה נפשך אי מהנך דנגמר דינו הוא שפיר ואי לאו מהנך קמאי הוא הא מיחייב קטלא וגמרין ליה השתא לדיניה, אמרי כיון דלא ידעינן משום מאי קא גמרין ליה לא קטלינן ליה דרחמנא אמר והצילו העדה דבעו להפוכי בזכותיה וכי האי גוונא לא ידעי אמאי מיחייב לא יכלי להפוכי בזכותיה שפיר...

13. שו"ת יביע אומר חלק ו - חושן משפט סימן ד

סנהדרין עט:

שו"ת יביע אומר חלק ו - חושן משפט סימן ד

(ד) ותבט עיני בשורי בספר חסידים (סי' תש"א) שכ' וז"ל: בני אדם שהיו בספינה והיה רוח סערה בים, אינם רשאים להפיל גורלות שאם יפול על אחד מהם יטילוהו אל הים, כאשר עשו ליונה בן אמיטי, אין לעשות כן, דהשתא אסמכתא לא קניא אפי' לענין ממון, וכל שכן לענין נפשות שלא יסמכו על הגורל ... בס' חסידים (סי' תרעט) שכ', בני אדם שעוברים בספינה בלב ים ועמדה עליהם רוח סערה לשבר הספינה או להטביעה, ושאר הספינות עוברות בשלום, בידוע שיש בספינה מי שחייב ורשאים להפיל גורלות, ועל מי שיפול הגורל ג' פעמים זה אחר זה, רשאים להפילו לים, ומתפללים לה' שלא יפול על הזכאי אלא על החייב, שנא' ה' אלקי ישראל הבה תמים (שמואל א יד מא). וכן נאמר ויפול הגורל על יונה וכו'. ולמה לא אמרו ליונה להשליך עצמו לים, אלא לפי שלא רצה להשליך עצמו, ועוד שהרי גוים היו בספינה ומוטב שישליכוהו הם. ע"כ. והני מילי דמר סתראי בינהו, שהרי בס' תש"א כתב שעתה אין לסמוך על הגורל, ואפי' בממון, וכ"ש בענין נפשות. וראיתי להכנה"ג חו"מ (סי' קעג הגב"י אות ג) שהביא דברי הס' חסידים סי' תרעט הנ"ל. וכ' עליו, ואני אומר שבקיה הרב לחסידותיה, במקום הזה שאפי' אם נודה שהגורל עושה קנין בממון, אין לסמוך על זה בנפשות, ומעשה של יונה גוים היו שם ואין להביא מהם ראייה, ומעשה דעכן נמי לא היה יהושע הורגו אם לא שהודה בדבר, וכן ביונתן עם אביו. ושו"ר בס' חסידים (סי' תש"א) שכ' בהיפך מדבריו כאן, שעתה אין לסמוך על הגורל וכו'. ע"כ. וע"ע בכנה"ג (סי' רז הגה"ט אות צו) שג"כ תמה על סתירת דברי הספר חסידים מסימן תרע"ט לס' תש"א. ע"ש. וחזיתיה למהר"א הכהן בס' מדרש תלפיות (ערך גורל) שעמד ג"כ בסתירת הס' חסידים, וכתב, שאולי י"ל שבס' תרע"ט מיירי שכל האניות עוברות בשלום, ודוקא עליהם הים סוער בהמון גליו, שענין כזה מורה באצבע שיש ביניהם מי שגורם הצרה שעליהם כענין יונה, לכן מפילים גורלות. ובס' תש"א מיירי שיש רוח סערה בכל האניות. ע"כ. (וכ"כ המפרש לס' חסידים בס' תש"א). אולם לפמש"כ לעיל ע"פ דברי חז"ל שגם אצל יונה לא סמכו על הגורל, אלא על הודאתו, (ולפי דיניהם עונשים ע"פ הודאות פיו של הנאשם). וזאת לאחר שהשליכו כל הכלים שבאניה, וגם אחר כמה נסיונות בשעה שהטילוהו לים, תחלה עד ארכובותיו, ואח"כ עד מתניו, ואח"כ עד צוארו, ובכל פעם חזרו והעלוהו אליהם ושוב חזר הים להיות סוער עליהם, עד שנאלצו להשליכו אל הים. אבל בעלמא מנ"ל לסמוך על זה. ועוד שיונה הנביא אמר להם כי יודע אני כי בשלי הסער הגדול הזה עליהם, והיה אפשר לסמוך על דברי הנביא. משא"כ באיש אחר גם אם יודה שחטא ופשע מי מפיס שבעונו נתפסו כולם ולא בעון איש אחר שבתוך האניה, והגורל לא מעלה ולא מוריד לדון בדיני נפשות. ובפרט בזה"ז שאין אנו יודעים באיזה ענין להטיל הגורל וכמ"ש הס' חסידים (סי' תש"א). ומחורתא שר' יהודה החסיד חזר בו ממ"ש (בס' תרעט), והסכים (בס' תש"א) שבזה"ז אין לעשות מעשה כזה. ...

(ה) ועינא דשפיר חזי להרב משכנות הרועים (מע' ג אות ח) שכ', ומה שעשו המלחים (בזמנינו) להפיל גורלות על אנשי הספינה אשר חשבה להשבר בגלי הים הסוערים, ואשר עלה עליו הגורל ירה יירה במצולות ים, לא תהיה כזאת בישראל, ולא יעלה על לב לעשות כזאת לעולם. ומשנה שלימה שנינו (ספ"ח דתרומות). נשים שא"ל עכו"ם תנו לנו אחת מכן ונטמאה, ואם לאו נטמא את כולכן, יטמאו כולן ולא ימסרו להם נפש אחת מישראל. ... והכנה"ג (סימן רז) הביא סתירת דברי הספר חסידים (סימן תרעט ותש"א) אם סומכים על הגורל בזה"ז אף בדיני נפשות, ומכיון דקי"ל דאסמכתא לא קניא, מה לי אם נפל עליו הגורל פעם אחת, מה לי נפל עליו ג' פעמים. ואפי' למ"ד (ב"ב קסה) אסמכתא קניא, הני מילי בממון הקל אבל לא לענין נפשות. וכדתנן (בסנהדרין עט): רוצח שנתערב באחרים כולם פטורים, נתערבו הנהרגים בנחנקים וכו', ואמאי לא יפילו גורלות ג"פ, א"ו שאין לסמוך על הגורל בדיני נפשות כלל. ...

ולפמש"כ לעיל אף כששאר הספינות עוברות בשלום וכל משברי הים וגליו עברו על הספינה הזאת אין לעשות מעשה לסמוך על הגורל בענין נפשות. [וע' בחזון איש על סנהדרין (דף ס"ד ע"ד) מהספר. וכעת אמ"א].